

's e' szerint az isteni Gondviselés bennem eléggé megdicsőítette magát, és még jobban megfogja, mert nincs igazabb, mint az, hogy az ártatlanság az az az érdemetlen bántás megtalálja végre is a jutalmat, és még akkor is győz, mikor eltapostatik.

Maradok etc.

Ferencz.

Nyíri a Fiamal ki Menyén a Mezőre őszi Tavaszí vetésemet Muto-gasa Meg Menyí és Milyen jószáguk. Ugy osztán Mutasa meg azt a Három darab ősztí melyet a Fiam számára ki jegyeztettem Ugy a zabat és Tengerít is Melyet Mint tulajdon Magamét minden különböztetett nélkül fel és Meg dolgoztason Nyíri Buzát nem adok mert kevés van vetve ha őszel vetésre adok úgy a Lentsébúl is készen¹

Közli: DÉKÁNI KÁLMÁN.

BÖNGÉSZET A PANNONHALMI KÉZIRATTÁRBÓL.

Ismét néhány lapot teszek ezennel közzé pannonhalmi kéziratárunkból, a mik a magyar irodalomtörténet kedvelőit érdekelhetik.

Az első levél czimzés nélkül és befejezés nélkül való fogalmazvány, a melynek jellege dr. Guzmics Izidor kezeírására vall. A levél tartalma kétségtelenné teszi, hogy Dessewffy József grófhhoz van intézve. Guzmics Izidor viszonyát Desewffy József grófhhoz Zoltvány Irén dr.,² Kazinczy Ferencznek viszonyát a nevezett grófhhoz pedig Váczy János dr.³ eléggé megvilágította; úgy, hogy eléggé kiderül kihez intézte Guzmics ezen sorait. A gróf T. pedig, kiről továbbá szó van ezen levélben, gróf Teleki László lesz. Hogy melyik az az epigramma, melyről itt szó vagyon, azt irodalomtörténetünk kutatói állapíthatják meg.⁴

A további levelek Ferenczy Jákó benczés írónak szólnak, a ki akkor gyűjtötte adatait »Magyar Irók« című életrajzgyűjteményéhez és a ki az ezekben foglaltakat csak részben használta fel. Így a Fejér György által mellékelte leveleiben felsorolt latin munkákat csak annyiban említi, a mennyiben az ő munkájának tervezetével megegyezett. »Latin munkáiból, úgymond Ferenczy Fejérről, mintegy kilenczenkettőt ismerünk. Ezek közül legyen elég említenünk Dogmatikáját és a Codex Diplomaticust. Ezen, több mint 40 kötetre terjedő gyűjteményében hosszú élete bűvárlatának kincsét rakta le.«⁵ Szinnyei József már kimerítőbben közli Fejér György munkáinak jegyzékét⁶ és azért az eltéréseket a kettő között az

¹ Bossányi S. kezeírása. A kivágott lap a füzetbe van ragasztva, másik oldala üres. *Dékáni Kálmán* közli.

² Zoltvány Irén dr., Guzmics Izidor élete. Budapest, 1884.

³ Váczy János dr., Kazinczy Ferencz levelezése. 1890—1901. Budapest.

⁴ Lásd: gr. Dessewffy József munkái. III. k. 172. l. (Szerk.)

⁵ Ferenczy Jakab, Magyar Irók. Életrajz-gyűjtemény. Pest, 1856. 138. l.

⁶ Szinnyei József, Magyar Irók élete és munkái. Budapest, 1874. III. k. 253. lap.

illető helyeken tételenként feltüntetjük. Fejér úgy látszik csak emlékezetből róttá papírra munkáinak címzeit és évszámait, mert bibliografailag helyesebbeknek találtuk id. Szinnyei József adatait.

1.

Guzmics Izidor levele gróf Dessewffy Józsefhez.

Pannonhalma, 1830.

Méltóságos Gróf!

Méltóságod válaszának hosszú elmaradta engem nagy aggodásba döntött. Attól kezdék félni, hogy Méltóságodnak kedvetlen dolgot cselekedtem, mikor K. levelét közleni bátor voltam. Nekem K.-nak abban a levélben kitünt lelke annyira tetszett; a közlésnek óhajtott foganatjáról annyira bizonyossá tőn, hogy a nemközlést véteknél tarthatám. De aggodásomat a Méltóságodnak olly igen nyílt szívvel írt válasza, mellyet én csak Febr. 10 d. vettem, elenyészte, 's bár óhajtásom egész tellyesedéséts benne olvashatni elég boldog nem vagyok, az ugyancsak vigasztal, hogy nem rontottam. Határtalan Méltóságod kegyessége erántam, midőn a dolgot velem annyi oldalról láttatja, 's engedí, hogy arról a közlőteknél fogva ítélhessek, 's tántorodás nélkül ítélhessek.

Nyilván van előttem, 's örvendek rajta, hogy Méltóságod e gyanún fellül emelte lelkét, 's meg van győződve, hogy a nevezetes Epigramma nem Méltóságod ellen volt intézve; 's ez nagy nyereség. De hogy Gr. T. ellen sincs intézve, engem mind eddig az győze meg, hogy K. a T. házról soha nem máskép' mint tisztelettel emlékezett. Ezen hiedelmemben ugyan most megtántorított Méltóságod szava, hogy olvasta K. levelét, melyben Ő Epigrammáját T. ellen intézettnek, vallja. Valóban ez a legnagyobb, 's tagadhatatlan vád, mellyel maga a gyanú alá vett vádolja magát. De saját levele-e az K.-nak? Én ismerek olly író, kinek írása K.-éhoz olly hasonló, mint a tojás a tojáshoz. Ez ugyan a dologban nem czinkoskodott, tudom; de nem majmolhatja e az írást más is? Ez a gyanú azon fenekik, hogy mint mondtam, K. T. eránt mindenkor a legnagyobb tisztelettel fejezé ki magát; 's hogy K.-nak ellenségei mindig voltak.

Méltóságod K. hidegét M. német versezete eránt tett ítélete kimondásának tulajdonítja. Igaz, K. M. eránt hévvel van elfoglalva. Nekem ezt benne dicsérnem van okom. De azért elég bátor voltam K.-hoz irt levélben a Sóbányákat nem dicsérni; 's most, felszólítva, hogy a Muzarion eránt adnám vélekedésemet, tétovázás nélkül mondanám el, hogy azok a tündéres mesék, bár millyenek legyenek, nem oda valók; 's én K.-ban hidegséget nem találék ott, nem várok itt.

Méltóságod Cs. miatt kezdé nem kedvelni Kt. Én azt, mit K. Cs. verseiről, 's poetai tehetségéről írt, helyben hagyom; azt nem ugyan, mit személyességéről mondott; sőt erre nézve tellyesen egy érzelemben vagyok Méltóságoddal, hogy a holtak hamvaikat nem kell bolygatnunk; ha jót nem tudunk felőlök mondani, hallgassunk. Ellenben poetai érdemét vagy nem-érdemét holta után is szabad megítélnünk, sőt szükséges; mert

egy felekezettől oly dücspolczra emeltetett, Cs. melyet nem érdemel, és többnek megsértése nélkül nem emeltethetik. A ritkán mosdott 's kendőzött, gyakran szilaj, betyár Músa nem érdemel ajánlást. Cs. kora nem volt már oly izetlen, nem oly csintalan, hogy jobb izlést ne nyerhetne, szebb szint ne ölthetne magára. Faludy, Orczy, 's egyebek előtte irtak, 's mily szerény, nyájas, tiszta ezeknek Musájok! bátor kevesebb genieval birtak. Hogy a K. által kimutatott legjobbak nem a legjobbak, 's a legrosszabbak nem a legrosszabbak, Méltóságoddal tartom én is, de már az izlés oly különböző az emberek között, hogy azon fel nem akadhatunk.

2.

Döbrentei Gábor levele Ferenczy Jákó benzés tanár és irodalom-történet-íróhoz.

Érdemes Tisztelendő Ur.

»*Adalék honi nyelvünk s irodalmunk*«¹ szerény című munkájának a mult november végén olvastában több helyén dicsérettel említve lelvén rokon fáradtságimat, véleményemet; azonnal akarék irni szives köszönőt. Mert a könyvirók széles világában olyan szivességnek, egymás becsülésnek nézem az ily tisztelkedést, mint az utcán találkozó nyájas kalapemelintését, melyet hasonlóan viszonzunk illik. De, sok egyéb hivatalos dolgom csak most engede időt, fogadja tehát Tisztelendő Ur, ezennel köszönetemet.

Azt fogja érezni Tisztelendő Ur, úgy-e bár? Köszönni kell-e az ilyet, minek bíráló életerjesztő kebléből meggyőződése szerint előforogni kell. Tökéletesen igaza van, nem kellene s épen nem szükség. Azonban illem hozza magával és látok Tisztelendő urban jellemet, mely előttem becses: »idézeteit híven teszi több helyen, s törekvése van megkezdeni folytatni független enmaga ítélete kimondását, a mi, mostani szakadályos íróvilágunkban kedves jelenet.«

Zimmermann lám »Magyar Irodalmában« egész periodusaimat mondá el, sajáté gyanánt, a mi, nem nagy, nem tisztalelkűség. Nekem ugyan szakadatlan elvem, minden szót melyről szólok, enszememmel megnézni s irnom felőle azt, a mi akkor érzésemre kél. Így vizsgálom meg, ha való-e a mit már arról, más irt, s nem kancsalította-e el, irigység, pártszellem. Ha pedig más véleményét helyesnek találok, akkor azét is idézem.

Ebből látja tisztelendő Ur, miként nem idegeníthete el Tőle azért az, a mit a jezsuitákról röviden mondott véleményemre, 40 d. lapján megjegyez. Kiki a maga vizsgálata, meggyőződése szerint szóljon, állását azonban belé nem csusztatva, mert akkor a historiai igaz, elhalványul. Én mondásom mellett maradok, azt több kutatásom eredményeül találok s egykor bővebben mutathatom meg adatokkal. Hogy a reformatiokor több német papot hoztak bé, azért lón, mert Magyar városokban volt német vendégekhez hívák s német mozgalmak szelleme kapott bé; épen úgy

¹ Első kiadása megjelent Pozsonyban, 1844.

hitta ide Szent István a cseh, német papokat, s úgy jövének francziák; akként mennek maig olasz térítők a Moldvai Magyarokhoz. Épen ezekre nézve Posenban a mult évi aprilis 17-dikén figyelttem a Primás Ó herczegségét egy óráig Nála volt beszélgetésem alkalmával, midőn Petrás Incze moldvai klésiai magyar plébánosnak 1841. Borszéken tett kérdéseimre adott feleleteit, az ottani 50,000-nyi catholicus magyarság fenntartására nézve, Ó Herczegségének benyújtottam, nyomtatásban.

A Rmnyelvemlékek II. d. kötetében lám, Magyar Benigna imakönyvéhez irt előbeszédem egész nemzeti melegséggel dicséri a sz. Páfosokat mert azoké igazán Magyar nemzet szerzete volt. S így, előttem, ki csak a nemzetséget kerestem, akármiféle vállásu már elmállott iratban is, a Jesuita is úgy lón méltatva, a hogy találtam. A velencei mondat gyakran jutott eszembe, jelvül: »Siamo primo Veneziani e Christiani«.

Továbbá annak is örvendék, hogy Tisztelendő urnak, Psüchém tettett a kis futárban. Erre térve, egy kérésem volna, mert Tisztelendő urhoz teljes bizalmam fakadt. Méltóztatnék u. m. kiinteni Orosz ur előtt, a baranyai selymgyáros nemesítvényét csak azért nem küldém meg neki, mert csomós és alkalmat vártam mely postaköltség nélkül, ingyen vitte volna fel; de ha ezután sem akad, már kénytelen leszek, kívánságát postán teljesíteni.

Egyébiránt magamat ajálva, szives barátságos indulattal vagyok
Tisztelendő Urnak

Buda, télhó 22 d. 1845.

alázatos szolgája

Döbrentei Gábor m. k.

Királyi Tanácsos

Budakerületi országos főbiztos.

3.

Fejér György levele Ferenczy Jákóhoz.

Nagyon Tisztelendő Tudós Tanító Ur!
Kedves Uram Öcsém!

Becsés levelét vettem. Jeles szándékát nagyra becsülöm. Többször felszólítám én a N. T. Piaristákat, Horányi Elek munkájának folytatására s irodalmi előmenetelünk kitüntetésére. Magam is mennyire csak kitelheték, Tudós Iróink érdemeit fejtegettem főkép a Tudományos gyűjteményben és ezen munkámban: *Historia Academiae Scientiarum Hungariae Literariae Budae*. 1835. In quarto.

Meghíva N. T. Uram Öcsém engemet is, hogy kiadott munkáimat én is kitűzött czéljára jelenteném bé. Én minden Hazánk s Nemzetünk dicsére szolgáló igyekezetet elő segíteni kész lévén, engedek örömet kívánságának csak azt ne kívánja, hogy azon irományaimat is, mellyek említett munkámban 190–196-ig jegyezve vannak, újra felhordjam Csak folytatásul azokat említem, mellyek 1835-dik év óta nyomattak ki.

Ad theologica.

123. Rationes Ecclesiae Catholicae aduersus Matrimonia mixta Augustae Vindelicorum 8-o. 1839.* (Szinyei, 1840.)

124. Kit és mennyire illet az Elhatározhatóság a' házasságok dolgában? 8. Budán 1843.* (Szinyei, Pest, 1844.)

125. A' Vegyesen házasulandók szabadon egyezkedhetése Gyermekieknek Religiói neveltetésök iránt. 8. Pesten. 1843.* (Szinyei, 1844.)

126. T. Tudós Tüdös József, Révkomáromi Ref. Lelkész vádoltásaira egy k. katolikus' válasza. 8. Budán. 1840.* (Szinyei, Pest, 1841.)

Ad Ascetika.

127. N. Méltós. T. T. Lajtschák' Xaver Ferencz' Váradí Püspök' hivatalkodása, Gyászünnepére. 4. Budán. 1841. (Szinyei, 1843.)*

128. Urunk Krisztus Jezus Haloitaiból feltámadásának tanúságai. 1834. 4. Pesten. (Szinyei, 1838.)*

Ad Philosophica.

129. Ember kiformáltatása Esmérő erejére nézve, azaz: Metaphisica. 8. Budán. 1835.*

130. Ember nemesítés, vagyis: Erkölcs-Tudomány természetikép. 8. Budán. 1842.*

131. Az Első századokbeli Sz. Atyák Philosophiája. (A Tud. Gyűjteményben.) 8.

132. Hermes, Cartes, Leibnitz, Wolf, Kant, Schelling, és Hegel' Philosophiájának esmertetése és megítéltetésök. (A Tud. Gyűjt.) 8.

133. A' szép Mesterségek alapvonatokban Philosophiai tekintetben azaz: Aestetika. 8. Budán. 1838.*

134. Bévzetés a' Philosophiába, vagy is: a Propedeutika. 8. Budán. 1836.

Ad Diplomatico Historica.

135. Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus et ciuilis: Prodromus volumen unum Tomus I. vol. I. usque annum 1095. Tomus II. vol. I. usque annum 1203, Tomus III. vol. 3. usque annum 1242. Tomus IV. vol. III. usque an. 1280. Tomus V. vol. III. usque 1290. Tomus VI. vol. II. usque 1300. Tomus VII. Supplementaris volumina 5. Index usque anuum 1300. Tomus VIII. volumina 7 usque an. 1342. Tomus IX. vol. VII. usque an. 1382. Tomus X. vol. 8. usque 1437. Tomus XI. vol. I - V. usque 1439. Indices generales ab anno 1300—1439. (Tomus XII. vol. 2 usque 1446. Tom. XIII vol. II. usque annum 1457. Tomus XIV. vol. 5. usque an. 1490. M. M. DD.)

136. Commentarii Historici de Bosniae Seruiae ac Bulgariae, tum Valachiae Moldauiae ac Bessarabiae cum Regno Hungariae nexu. Budaee. 8. 1837.*

137. Croatiae ac Slavoniae cum Regno Hungariae nexus Ibidem. 4. 1839.*

138. *Dissertationes in res Hungariae veteris Historico Criticae*. 8. Budae. 1837.*
139. *Reflexiones in Scriptores novos rerum Hungaricarum Historico Criticae*. Budae. 8. 1836. (Szinnyei: 1839.)*
140. *De peregrinis Magyarorum nominibus Sedium auitarum indicis*. Pest. 1837. 8°.*
141. *Autentia et Visprobandi Diplomatum*. Budae. 1838. 8°.*
142. *Aborigines et incunabula Magyarorum populi Pontici, Pontus*. Budae. 4°. 1840.*
143. *Historia Universitatis Hungaricae litteraria usque annum 1835*. Budae. 4°.¹
144. *Honi Városaink befolyása nemzeti kifejtülésünkre*. Budán. 8. (Szinnyei: 1837.)*
145. *Genus Incunabula et Virtus Joannis de Hunyad Regni Hungariae Gubernatoris*. Budae. 8. 1844.*
146. *Introductio in Historiam Regni Hungariae*. Budae. 8. 1845.²
147. *Religionis et Ecclesiae Christianae apud Hungaros initia disquisita*. 4°. 1846. Budae.*
148. *Diplomatum notio, momentum, collectiones praecipuae domi nostrae, tum foris, ac pugnae Diplomaticae In Prodro. (Szinnyei: 1829.)*
149. *Decretum Originale Andreae II. quo Regnum Hungariae constituit In Prodro. (Szinnyei; 1829.)*
150. *Gentium quae Hungariam accoluerant, notitia Diplomatica, memoria item Leopoldi Principis a Kollonits qui Diplomaticae nostrae fundamentum iecit. Impraes. Tomi I.*
151. *Praelatorum Ecclesiae de utraque Republica merita Praef. tom. II.*
152. *Regiminis Andreae II. vulgo Jerosolymitani conspectus. Praef. tom. III. vol. I.*
153. *Historia Regni sub Bela IV. Diplomatica Fontibus iudicatis. Praef. tom. IV. vol. 1.*
154. *Breue sed inclytum Stephani V. reginem. Tom. V. vol. 1. Praef.*
155. *Res regni deiectae Ladislao, vulgo chuno, regnante. Tom. V. vol. II. Praef.*
156. *Gabrielis Hevenesii Manuscriptorum notificatio. Tom. V. vol. II.*
157. *Principum, Ducum, Baronum, Comitum, Magistrorum, ac Jobagionum domi nostrae Origo, ac nomenclatio. Tom. V. vol. III. Praef.*
158. *Andreae III. si adiuncta . . . ssent, de Hungaria optime meritis. Tom. VI. vol. 1. Praef.*
159. *Rectus Diplomatum usus. Tom. VI. vol. II. Praef.*
160. *Codicis Diplomatici Subsidiarii moderni ac pristini, Tom. VII. vol. I. Praef.*

¹ Szinnyei szerint helyesebben *Historia Academiae Scientiarum Pasmanianae*. Budae. 1835.

² Szinnyei, *Regni per Hungaros in Europa stabiliti rationes disquisitae*.

161. Archiua que Codici Diplomatico edendo . . . tuerant. Tom. VII. vol. II. Praef.
162. Caroli Roberti fortunae ac character. Tom. VIII. vol. I. Praef.
163. Nonnihil de victu et natiuitatis anno Joannis de Hunyad. Tomi VIII. vol. II. Praef.
164. Jazonum nostrorum Origo. et libertates diplomatibus illustratae. Tom. VIII. vol. III. Praef.
165. Primaevi Regni Hungariae limites genuini. Tomo VIII. vol. IV. Praef.
166. Ludouici I. Regis Hungariae magnitudo. Tomo IX. vol. I. Praef.
167. Constitutio Regni primaevae diplomatibus. Tomo IX. vol. II. Praef.
168. Status educationis ac rei literariae primaevae usque annum 1400, Tomi IX. vol. V. Praef.
169. Res regni Maria et Sigismundo Regnantibus conuulsae Earumque causa Ius Feudale. Tomo X. vol. I. Praef.
170. Comitiorum Regnis qualia initio notitia. Tomo X. vol. II. Praef.
171. Archontologia Regni Hungariae Tomo VII. vol. II.
172. Domus Regnantis Austriacae triplex per sexum foemineum cum Arpadiana nexus. Tomo VII. vol. II.
173. Indiculus Numismaticus Hungariae. Tom. VIII. vol. II.
174. Calendarium Generale ac Speciale, quod usque 1400-d obtinuit. Tom. VII, vol. 2-o.
175. Primitiua rerum Hungaricarum imago et fortunae. Tomo VII. vol. 5-o.
176. Jus et ordo successionis legitimae in Hungaria primitiuae. Tomo VIII. vol. 7-o.
177. Jura Maiestatica Regum Hungariae, illorumque emblemata Tom. IX. vol. 9-a.
178. Destitutionis Regum discrimina consecrariae cuncta Tom. X. vol. 4-o.
179. Status aerarii publici in Regno Hungariae disordinatus. Tom. X. vol. 5-o.
180. Barones, Comites, alique Archimagistratuales Regni Hungariae. Tomo X. vol. 6-o.
181. Comitatus et Comites provinciales, titulares ac haereditarii. Tomo X. vol. 7-o.
182. Status militiae, seu securitatis internae et externae in Hungaria praesidium. Tomo X. vol. 8-o.
183. Nexus Domus Haubspurgico Austriacae cum Regno Hungariae. Tomo XI. Praef.
184. Cum Regnum ab Hungaris seculo IX. in Europa fundatum . . . constiterit, et non aequae ac alia Hunnorum, Gepidarum, auarum interierit, causae. In Introd. in Historiam Hung.
185. Cum Hungari Regnum stabilitum non vel ad mediocrem fortunam ciuilem promouerint. Ibid.

186. Cum et quomodo Maiores nostri tam facili opera Daciam et Pannoniam penetrare et occupare quin et Europam poene omnem percurrere ac depopulari poterint? In religiones et Ecclesiae christianae initiis.*

Ezekén kívül sok értekezéseim jöttek ki a Nemzeti, Világ és Posonyi ujságokban és a Religió és nevelésben: mellyek tudtára leendnek Kedves Uram Öcsémnek; mellyeknek ha hasznokat veheti, ha nem is, elég említenem, kívánok erőt, egészséget, kitűrést felvett munkájához.

Nagyon Tisztelendő Anselm és Aloyz Urakat különösen tisztelem, s szíves ölelésével maradok

Kedves Uram Öcsém

Pesten Sept. 15-kén 1846.

Lekötelezett tisztelője

Fejér György m. k.

Prépost.

4.

Fényes Elek levele Ferenczy Jákóhoz.

Főtisztelendő Tanár Ur!

»A Magyarbirodalom geographiai, statistikai és történeti tekintetben« című munkámra nyitott előfizetés határideje, mely iránt bátor voltam Főtisztelendő urat is egy iv köröztetésével alázatosan megkeresni, közelítvén; miután én már a nyomtatást megkezdtém, a nyomtatandó példányok száma iránt pedig magamat egyedül a történet előfizetések után tájékozhatom, bátor vagyok Főtisztelendő urat alázatosan kérni, hogy mennyiben az iv köröztetés által előfizetett pénzzel együtt, különben pedig az ivet üresen is T. Csanády György urnak, a Hetilap posonyi levelezőjének, ki Főtisztelendő urat ez iránt személyesen megkeresendi, s az általadottakat jó alkalommal nékem kézbesitendi, általadni méltóztassék.

Teljes tisztelettel maradván

Főtisztelendő urnak

Pesten Január 15-én 1848.

alázatos szolgája

Fényes Elek m. k.

Kivül: Főtisztelendő Tudós Ferenczy Zs. Jakab urnak, a posonyi kir. akademiában magyar nyelvészeti s irodalom professorának, stb. teljes tisztelettel Posonban.

Ferenczy kivül ráírta: Csanády György urnak át adtam az előfizetési ívet 's vele 5 pf. Jan. 19-én 1848.

DR. RÉCSEY VIKTOR.

* A *-gal meg nem jelelt címek nem fordulnak elő id. Szinnyei Józsefnél.